

Верховний
Суд

Як дотриматися розумних строків розгляду справи за участі нерезидентів: практичні проблеми застосування Гаазької конвенції про вручення судових та позасудових документів 1965 року

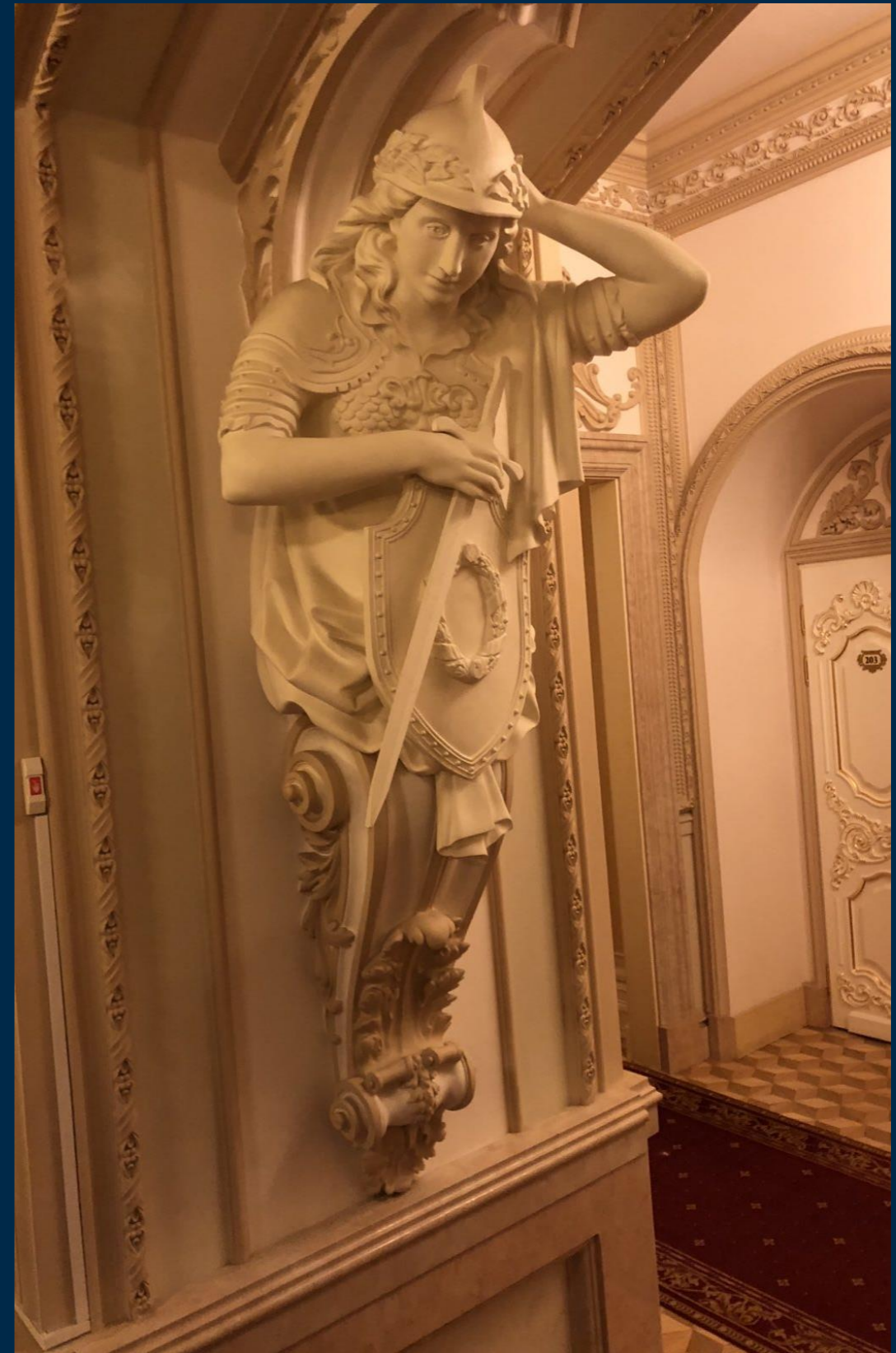
Олена Кібенко,
суддя Верховного Суду

Міжнародна конференція «Міжнародне приватне право у національному судочинстві»

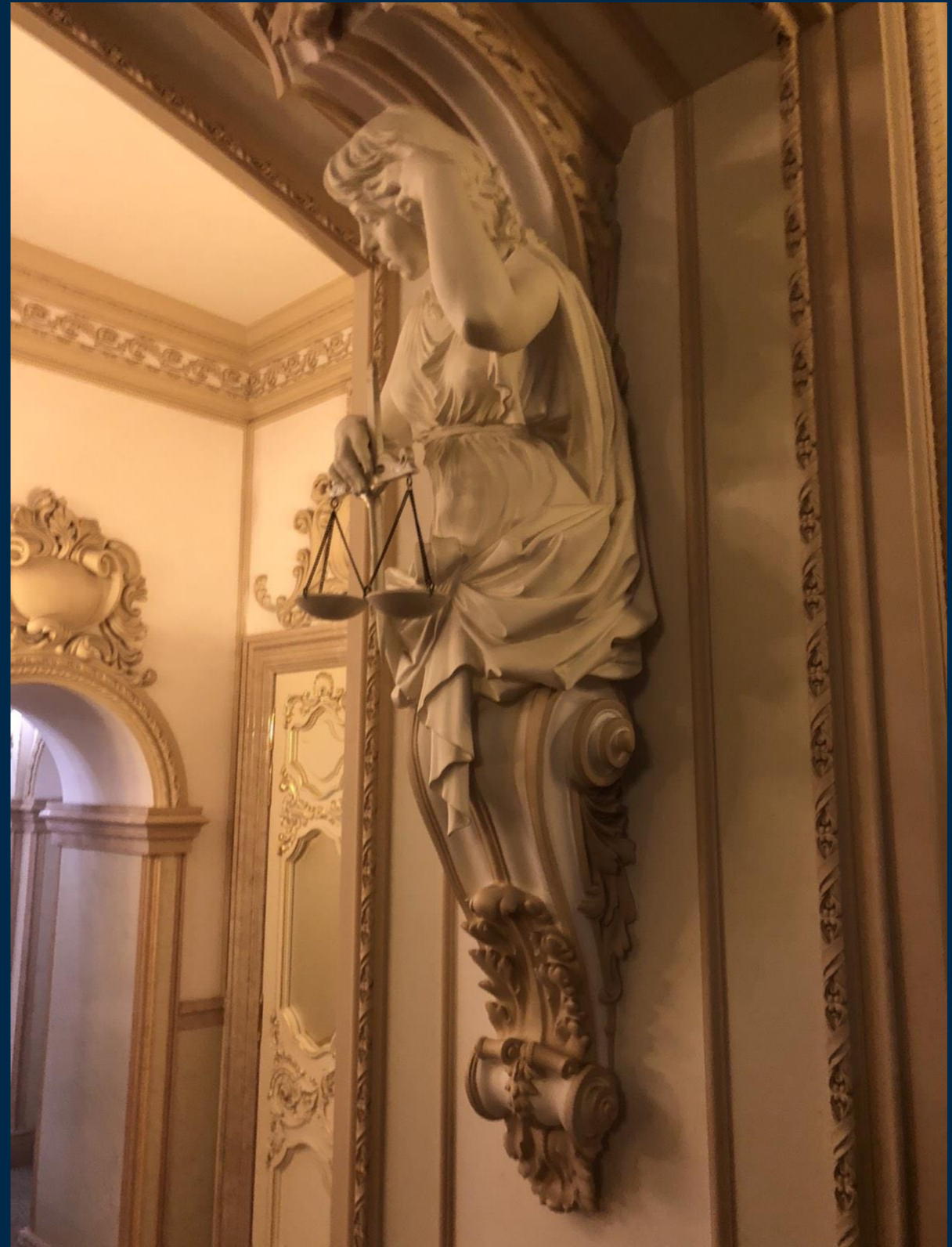
24 квітня 2023 року
онлайн

План:

1. У яких випадках застосовується Гаазька конвенція 1965 року
2. Канали направлення документів.
3. Проблеми перекладу
4. Зупинення провадження у справі та проблема дотримання розумних строків.
5. Електронні комунікації та Конвенція 1965 року.
6. Рекомендації як дотриматися вимог Конвенції 1965 року та забезпечити розгляд справи у розумні строки.

1. Постанова ВС (КГС) від 29.04.2022 у справі №905/830/21.
2. Постанова ВС (КГС) від 21.12.2022 у справі №905/947/21.

Що таке «вручення» документів

термін "вручення" має усталене техніко-юридичне значення і визначає вручення судом документів з дотриманням формальних вимог, які є юридично достатніми з точки зору інформування відповідача щодо судового процесу.

(Практичне керівництво із застосування Конвенції 2006, 2016)

Які судові документи мають бути вручені відповідно до вимог Конвенції?

Питання про те, чи повинен певний документ підлягати врученню вирішується законодавством тієї країни, в якій розглядається справа. Конвенція не застосовується, якщо закон передбачає відправлення повідомлення, але не вимагає його вручення (п.47 Практичного керівництва).

Відповідно до норм ГПК всі судові рішення (ухвали, постанови суду) підлягають врученню учасникам процесу.

Ризики неналежного вручення

Відсутність формального повідомлення відповідачів-нерезидентів створює ризики подальшого скасування рішення або може стати підставою для відмови у визнанні та примусовому виконанні таких рішень за кордоном.

У Практичному керівництві зазначається, що принцип, згідно з яким суд вирішує питання, чи мають направлятися документи для вручення за кордоном відповідно до свого власного законодавства, був широко сприйнятий, незважаючи на розуміння небезпеки, пов'язаної з дозволом вручати всередині країни документів особі, яка не була в явній формі призначена агентом для отримання судових документів.

Судові документи можуть не відправлятися за кордон для вручення у разі, якщо іноземна юридична особа:

- має представника на території України, призначеного відповідно до вимог ГПК
- має офіційне представництво на території України.

постанова Верховного Суду від 18.01.2022 у справі №910/5257/21

Канали вручення документів за Конвенцією:

1) основний (статті 5, 6, 7) - через Центральний орган держави, що запитується;

2) альтернативні:

- прямі консульські канали без застосування заходів примусу (ч.1 ст.8);

- непрямі консульські канали (ч.1 ст.9 Конвенції);

- непрямі дипломатичні канали у виключних обставинах (ч.2 ст.9);

- поштові канали (ст.10(а));

- прямі зв'язки між судовими та іншими посадовими особами, чи іншими компетентними особами (ст.10(б));

- прямі зв'язки між особою, що бере участь у судовому процесі та судовими посадовими особами чи іншими компетентними особами (ст.10(с));

Що таке поштові канали зв'язку?

Поштові канали зв'язку - це відправка листів у вигляді звичайного поштового відправлення, рекомендованого листа та з повідомленням про вручення.

Поштові канали також можуть охоплювати відправку електронною поштою та іншими сучасними засобами електронної комунікації, якщо це передбачено національним законодавством.

Умова: відсутність заперечень держави, на території якої відбувається вручення щодо застосування ст.10(а)

Вручення документів іншою стороною, а не судом

Верховний Суд відхиляє доводи скаржника про те, що відповідачі-нерезиденти були належним чином повідомлені про справу через відправку судових документів самим позивачем. Таке вручення не відповідає вимогам Конвенції.

Необхідність перекладу

У Практичному керівництві роз'яснюється, що альтернативні канали передачі в принципі не потребують перекладу документів, що підлягають врученню згідно з Конвенцією. Таким чином, сама Конвенція не вимагає перекладу документів, які направляються відповідачам поштовими каналами за кордон.

Водночас в міститься застереження, що суди мають враховувати те, що якщо вручені документи не були перекладені, то в подальшому може бути відмовлено у визнанні та примусовому виконанні рішення іноземного суду. Вказується, що судова практика з цього питання не є однорідною.

Необхідність перекладу

Вимога щодо перекладу судових документів, які підлягають врученню за кордоном, може не застосовуватися, якщо у суду є підстави вважати, що відповідач володіє українською мовою (тобто мовою запитуючого суду).

У постанові Верховного Суду від 18.01.2022 у справі №910/5257/21 звертається увагу на те, що від відповідача за підписом директора Компанії "Barlenco LTD" до місцевого господарського суду надійшов лист, складений українською мовою, у якому відповідач повідомив, що з 19.04.2021 останній припиняє приймати пошту з України та просив подальші документи направляти за адресою на Кіпрі відповідно до ст.10 Конвенції.

Розумний строк розгляду

У постанові Верховного Суду від 08.07.2019 у справі №910/570/16 зазначено, що жодні норми процесуального законодавства та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не містять вимоги щодо необхідності повідомлення іноземного суб'єкта господарювання про кожне наступне судове засідання зі справи шляхом направлення до компетентного органу іноземної держави судового доручення про вручення йому документів та у зв'язку з цим зупинення щоразу провадження у справі, оскільки це б приводило до порушення розумного строку розгляду справи (така ж позиція міститься у постановках Верховного Суду від 10.09.2018 у справі №910/6880/17, від 09.06.2020 у справі 910/3980/16).

Розумний строк розгляду

У постанові Верховного Суду від 16.04.2018 у справі №904/6151/16 Верховний Суд вказав, що в силу вимог ч.1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, кожен при вирішенні судом питання щодо його цивільних права та обов`язків має право на судовий розгляд упродовж розумного строку.

Обов`язок швидкого здійснення правосуддя покладається в першу чергу на відповідні державні судові органи.

Нездатність суду ефективно протидіяти недобросовісно створюваним учасниками справи перепонам для руху справи є порушенням ч.1 ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (рішення Європейського суду з прав людини від 08.11.2005 у справі "Смірнова проти України" (заява № 36655/02)).

Розумний строк розгляду

Постанова ВС (КГС) від 21.12.2022 у справі №905/947/21

97. Враховуючи, що особливістю здійснення судового розгляду відповідно до вимог ГПК є постановлення судами значної кількості ухвал на вирішення процесуальних питань (зокрема, ухвал про залишення позову / апеляційної скарги / касаційної скарги без руху (статті 174, 260, 292 ГПК), про відкриття провадження у справі (ст.176 ГПК), відкриття апеляційного (ст.262 ГПК) та касаційного (ст.294 ГПК) проваджень у справі, про оголошення перерви у судовому засіданні (статті 122, 281, 314 ГПК) тощо). Тому у кожному конкретному випадку повинен вирішити питання про доцільність повідомлення відповідача-нерезидента про ту чи іншу процесуальну дію через Центральний орган або у порядку ст.10(а) Конвенції, а також, які можуть бути ризики у разі незастосування такої процедури (зокрема, необізнаність особи про існування судової справи, у якій така особа є відповідачем).

Розумний строк розгляду

Постанова ВС (КГС) від 21.12.2022 у справі №905/947/21

98. У такому разі щонайменше потрібно повідомляти відповідача-нерезидента у порядку, передбаченому Конвенцією (через Центральний орган) про відкриття провадження у справі, про відкриття апеляційного та касаційного проваджень за відповідними апеляційними та касаційними скаргами, поданими на судові рішення, ухвалені по суті спору. Необхідність здійснення відповідних повідомлень через Центральний орган про вирішення судом процесуальних питань під час розгляду справи, а також про відкриття апеляційного та касаційного проваджень на судові рішення із процесуальних питань, має вирішуватись судом у кожному конкретному випадку окремо залежно від фактичних обставин справи (належить до дискреційних повноважень суду).

Зупинення провадження

Відповідно до п.4 ч.1 ст.228 ГПК суд може за заявою учасника справи, а також з власної ініціативи зупинити провадження у справі у разі звернення із судовим дорученням про надання правової допомоги або вручення виклику до суду чи інших документів до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави.

Згідно з ч.1 ст.229 ГПК провадження у справі зупиняється у випадках, встановлених п.4 ч.1 ст.228 цього Кодексу - до надходження відповіді від іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави на судове доручення про надання правової допомоги, вручення виклику до суду чи інших документів.

Зупинення провадження

Яким чином визначити дату наступного засідання?
(практична проблема)

Зупинення провадження

Частина 1 ст.15 Конвенції передбачає, що якщо документ про виклик до суду або аналогічний документ підлягав передачі за кордон з метою вручення відповідно до положень цієї Конвенції, і якщо відповідач не з'явився, то судові рішення не може бути винесено, поки не буде встановлено, що:

- a) документ був вручений у спосіб, передбачений внутрішнім правом запитованої Держави для вручення документів, складених у цій країні, особам, які перебувають на її території,
- b) документ був дійсно доставлений особисто відповідачеві або за його місцем проживання в інший спосіб, передбачений цією Конвенцією,

і що, в кожному з цих випадків, вручення або безпосередня доставка були здійснені в належний строк, достатній для здійснення відповідачем захисту.

Зупинення провадження

Кожна Договірна Держава може заявити, що суддя незалежно від положень ч.1 цієї статті може постановити рішення, навіть якщо не надійшло жодного підтвердження про вручення або безпосередню доставку, у разі, якщо виконані всі наступні умови: а) документ було передано одним із способів, передбачених цією Конвенцією, б) з дати направлення документа сплинув термін, який суддя визначив як достатній для даної справи і **який становить щонайменше 6 місяців**, с) не було отримано будь-якого підтвердження, незважаючи на всі розумні зусилля для отримання його через компетентні органи запитуваної Держави (ч.2 Конвенції).

Інструменти суду для дотримання розумного строку (підсумки)

- Визначитися чи підлягає документ обов'язковому врученню відповідно до вимог Конвенції (наявність «агента» в Україні, розумні строки розгляду, запобігання зловживанням);
- Правильно визначити спосіб вручення (за можливості обирати поштові канали – ст. 10 (а), а не через Центральний орган)
- Визначитися чи підлягають перекладу документи, які будуть вручатися, не розширювати коло таких документів;
- Зважено вирішувати питання щодо зупинення провадження та призначення дати судового засідання.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!

okibenko@supreme.court.gov.ua

